

Definicije ključnih pojmova iz prezentacije prof. dr Martena Risiusa

Definicije zasnovane na informacijama iz Google AI i ChatGPT-a

Eho komore

Digitalni prostori (npr. grupe na društvenim mrežama) u kojima ljudi gotovo isključivo vide informacije koje potvrđuju njihova sopstvena uverenja; to pojačava dezinformacije. Echo komore okupljaju ljude sličnih stavova i time onemogućavaju razmenu sa „spoljnim svetom“.

Doxing (doksing)

Objavljivanje privatnih podataka neke osobe na internetu (npr. adresa, broj telefona), često kao sredstvo zastrašivanja ili kažnjavanja.

Digitalni vigilantizam (samosud na mreži)

Samo-sprovođenje „pravde“ na internetu — kada korisnici sami kažnjavaju druge (npr. masovnim napadima, sramoćenjem ili govorom mržnje) umesto da se obrate legitimnim institucijama.

Organizovani napadi ransomware-om

Napadi hakerskih grupa koje šifruju podatke i traže otkup — koriste se i za sabotiranje medija i informacionih kanala.

Skriveno ograničavanje (shadow banning)

Nevidljivo ograničavanje naloga ili objava bez znanja pogođenih (npr. smanjen domet), radi suzbijanja dezinformacija.

Četbotovi sa kontra-narativima

Četbotovi zasnovani na veštačkoj inteligenciji koji na neistinite tvrdnje odgovaraju kontraargumentima ili proverama činjenica.

Detoksikacija zasnovana na LLM

Korišćenje velikih jezičkih modela (LLM) za otkrivanje i smanjenje toksičnog ili manipulativnog sadržaja ili za njegovo preformulisanje u neutralniji ton.

Prebunking (preventivno razotkrivanje)

Preventivna edukacija koja unapred informiše o tipičnim strategijama lažnih vesti kako bi ljudi lakše prepoznali manipulacije.

Fiducijarni AI agenti

Sistemi veštačke inteligencije osmišljeni da deluju u najboljem interesu korisnika (npr. filteri protiv dezinformacija), nalik „digitalnom povereniku“.

Red herring (skretanje pažnje)

Skretanje u argumentaciji — uvodi se nebitna tema kako bi se pažnja odvušla od suštine ili od same lažne vesti.

Selektivno izdvajanje (cherry-picking)

Namerno biranje samo onih elemenata koji najviše odgovaraju, dok se ostali ignorišu.

Lažne dihotomije

Logičke zablude u kojima se situacija lažno predstavlja kao izbor između dve krajnje, međusobno isključive opcije, iako postoji više mogućnosti i nijansi.

Ad hominem

Retorička taktika/zabluda u kojoj se napada osoba umesto stava, kako bi se oslabila njena argumentacija i uticalo na publiku.

Polarizacija

U političkom kontekstu — društvena podela koja vodi ka sukobima ili jačanje razlika u mišljenjima. Često se oba procesa prepliću.

Imitacija

Oponašanje ili kopiranje ponašanja, stila ili sadržaja drugih.

Argumenti „klizave padine“

Retorički argumenti koji tvrde da navodno bezazlena početna radnja (A) neminovno vodi ka nizu negativnih posledica koje kulminiraju moralno neprihvatljivim ishodom (B).

Dekontekstualizacija

Namerno izdvajanje informacija, tekstova, slika ili videa iz njihovog izvornog konteksta kako bi im se dao nov, često obmanjujući smisao.

Trol

Osoba — ili ponekad program (bot) — koja namerno objavljuje provokativan, uvredljiv ili obmanjujući sadržaj kako bi remetila rasprave i provocirala ili uznemiravala druge.

Botovi

Automatizovani računarski programi koji samostalno obavljaju ponavljajuće zadatke brže od čoveka.

Kloniranje

Stvaranje identičnih kopija.

Domeni

Jedinstvena, ljudima čitljiva imena na internetu koja služe kao adrese za pronalaženje određenog veb-sajta umesto teško pamtljivih numeričkih IP adresa.

Gatekeeper (čuvar pristupa)

Osoba koja kontroliše pristup nečemu (npr. obezbeđenje na ulazu) ili, šire, ko dobija pristup određenoj kategoriji ili statusu.